

Vambola Raudsepp

Aeg antud

*Inimese elupäevad on nagu rohi, ta õitseb nõnda nagu õieke väljal;
kui tuul temast üle käib, ei ole teda enam ja tema ase ei tunne teda
enam. Ps 103: 13-18.*

Vambola Raudsepp

Aeg antud

Saateks

Teadlasi on alati köitnud leiu, avastuse ilu, selles peituv luuleline võlu. Teisisõnu, köidab teaduse ja kunsti lõimumine. Järgnev kirjapandu on nii või teisiti biograafiline, mõjutatud autori läbielatusest omas ajas. Tähtis see vaimne keskkond, milles autor on aastaid viibinud.

Käesolev vihik on omamoodi järg kahele varemilmunud väljaandele, so *Mäluvalu (2021)* ja *Sügishallade aegu (2022)*. Nii nagu varasemad, sisaldab ka antud kogumik värsiridu eesti ja võru keeles. Viimase puhul on silmas peetud võru keele, nn Sõmerpalu valla sõnapruugi talletamist luulesõnas. Lõppu on lisatud isikupäraseid mõtteid ja aforisme.

Koorastes, 2023.

Värsiridu aastatest 1960 - 2023

▫ Aja lugu ▫ Helkjas piisk ▫ Ajatus ▫ Kodukotus ▫ Mentor
▫ Usaldus ▫ Palav armastus ▫ Saa meheks ▫ Studioosus
▫ Primus medicus ▫ Tähepoiss ▫ Varjud ▫ Tõrvikukandja
▫ Arvumäng ▫ Hänike ▫ Kuuekümnendad ▫ Päikesekell
▫ Sõnalood ▫ Surmav sõna ▫ Segasõnad ▫ Rukkileib
▫ Sügisromanss ▫ Loovutus ▫ Punasel vaibal

Aja lugu

Eksleme juhuste jalgradadel

Keskööl päev lüüakse lukku,
läheb iga sündmus ajalukku.
Aastad kõigil ühepikkused,
erinev nende sisu ja rikkused
ja elukaares kaugused.

Seiku neist hiljem valitakse,
sobivalt ümber kirjutatakse,
akuutselt mõistetakse.
Tekib tõde igale, igaks juhuks,
pöördeliste muutuste puhuks.

Kui kired ajatolmus raugevad
ja talletatu sõnas kokku kogutud,
võib biograafia olla ajastu märk.
Nii ühest loost saab võidumarss,
teisest hoopis uue aja farss.

Helkjas piisk

Ole, liugle kui piisake Pühajärves;
jäägu helendama su valgus,
Ugala-Sakala kuplite hiites.

Talleta laulud vaimuvarasse,
mõtterikkus eesti kirjavarasse,
Võrumaa järglaste juurtesse.

Täna Loojat eluhetkete eest,
veel vanemaid, kodu ja Eestimaad,
siis rahus puhkama siit saad.

Kord saabub äratuste viimne tund,
mil langeb lohutuste liisk,
siis vilgub hetkeks helkjas piisk.

Ajatus

Olen sajandeid enne oma sündi,
haldjana esiisade radadel käind.
Näinud seal nende kündi-külvi
ja kuis eellased jäädavalt läind.

Kuulnud nälja-katku ajal karjeid,
kui armetuid laipe kalmule kanti.
Vaenuvägede sagedaid rüüsteid,
kuis röövjõukudele andamit anti.

Koos inglitega kõrgel hõljunud,
altari kohal leerilapsi õnnistanud.
Õpetajaga uut kodu pühitsenud,
noort pere eluteele juhatanud.

Nii juurtes ikka heas-halvas,
et sugupuu kestaks, kasvaks.
On meil ethnoses ühised geenid,
ühine mälu, vereringe ja veenid.

Kodukotus

Mu juured on Maarjamaa mullas
ja soontes eestlase veri.
Isamaa piiriks Narva jõe kallas
ning avar-sõbralik Läänemeri.

Pühajõe-Mustjõe väljade vahel,
Võrumaal mu lapsepõlve kodu.
Palistas külalaste talude ahel.
kus kasvas pererahva teotahe.

Olid talvel kõrged lumehanged,
liuglejatel külmast punapalged.
Oodatult tuli kirgas Jõulukuu,
sai tупpa vaigulõhnas kuusepuu.

Kevadtulv siin ujutas niidud,
Lõunast rändlinnud sooja tõid.
Lapsed ojakääru lustima viidi,
kui Päike sinililli lahti lõi.

Kõrged männid künka harjal,
suveks tukast metsamarjad.
Tasuks sügisannid omast aiast;
lapsed rõõmsad, vilkad, varmad.

Külakool kesk karget loodust,
unistused suurelt, helge lootus;
vanematelt sihid-suunad.

Hüvasti! Ees kiire elumuutus.

Mentor

Teekaaslastele akadeemikutele

Sisemise põlemise hetkel,
korraks välgatas teetähis -
otsijale saadetud sõnum:
viibe Linnutee lähistelt.

Õpetaja kutse tabab valitud,
omadele võõrast, põlatut.
Kohtumine silmast-silma,
õppur astub uude maailma.

Saada, olla eriline inimene,
kogu Universumi kodanik.
Avastus usus on imeline:
kaduva elu tulevik - igavik.

Tegusad teostuse aastad.
Kõik. Tuleb viimane vaatus:
Mentor lahkub. Nii elus käib.
Sa rikkana, orvuna jäid

Usaldus

Näeb su naeratuses kurbust,
huulte ümber nutuvõru;
eht morn-naiselikku võlu.

Märkab hoolivuses headust,
kannatlikkuses veatust;
tõrjub tuleviku ees hirmu.

Adub kapriisis vihakirge,
armastus-eksimus-ohte,
elus komistuse kohti.

Naudib vaikimises rahu;
jääb vastutuses karm sarm,
taas võidab nooruslik hurm.

.

Palav armastus

Suured juhid

Kõige-kõige, just see õige;
kiidukoorid, ekstaasis hõisked.
Elavana pjedestaalil.
Tsiteeritud. Priviligeeritud.

Ülal tehtud. Antud ehted.
Aktiivne. Üksi depressiivne.
Edev koleerik. Impulssiivne.
Arrogantne, ka pedantne.

Aura kiirgus, lubat tsirkus.
Skiso silmad. Häbist ilma.
Põleb põrmu, kustub kirkus.
Rahva ootus, riigi saatus.

Saa meheks

Meheks saada, õpetust peab andma,
et poiss võiks hakata kaela kandma.

Noor anne on rahva rikkus,
ka see, kel põlvpükstes pikkust.

Hea mentor saab teele juhtida,
et elus võiks suuri asju juhtuda.

Tark juht võib ka kaitset anda;
laps on veel aval, ilm nii kaval.

Aga kaval pole üldsegi rumal:
a vaat, poiss astub veel kanda.

Pahalt üks kurjustav sõnakõlks -
saa meheks! - alandav, tõrjuv lõks.

Studioosus

Kaasüliõpilastele AD 1966

Kitsas üüritoas noor üllas üritaja,
Alma mater järskudel treppidel pürgija:
raamatukoi, laborirott - kauaks veel ...
marssalikepike paunas, teaduse teel.

Tähtis auditooriumi akadeemiline õhk,
mis sest - sageli seal tühi kõht.
Uuringud, teadustöö lõpetada vaja -
kõigeks studioosus leiab oma aja.

Tiksub armetult bioloogiline kell.
Koduigatsus. Kallis iga kaotatud tund.
Hormoonide mäng. Kaaslane nii hell.
Valitseb ürgne elu edasiviiv tung.

Jääb meenuma püüdluste kaugus,
nooruslik kihk aegamööda rauged.
Õnneks elab meis üllas ühendus,
kogu elu Eestile - pühendus.

Primus medicus

*Esimesele meditsiinidoktorile
Peeter Hellatile (1857-1912)*

Sangaste kihelkonna juurtest,
talutare andekatest noortest:
raja leidnud, tõrvikut kandnud,
kõik endast Eestile andnud.

Maailma suurkoolides õppinud,
külmas ja puuduses püüelnud.
Oli päevades teaduslikkust,
tööks aastakümneid pikkust.

Otsida, tuua isamaale vaimsust,
sageli saatuseks üksindus, ainsus.
Palju üks suurmees on suutnud,
meie elu läbi aegade muutnud.

Taas ta kalmule küünla läidan,
meeldiva kohustuse täidan,
teerajaja hauale lillekimbu jätan.

Tähepoiss

Gustav Raudsepale (1882-1935)

Oja veevulina, mesimummi sumina,
kogus kevadelaps oma meeltesse
ja siis pani kõik selle viiuli keeltesse.

Ööbiku laksutus, pardi tiiva plaksutus,
liblika lend - mida kuulda vaid võis,
talutares värsiridadeks voolitud sai.

Pillihelides tuba, vihik värsse täis;
pereema mures - kes teab, eks näis:
kas noorperemees talutöid veab.

Aeg argimuredes seiskus. Viiul vaikis.
Mentorita, täis lootusi talent tuhmus.
Värsivihik sahtli põhjas koltus ...

Varjud

AD 1963

Meis möödunust vlevanduja varjud,
reeturi, räuskaja süljepritsmetes karjed.

Äraandja, türannia kestuse nimel
teeb hirmunute alandusteks imet..
Elame seaduste paragrahvide rägastikus,
ikka masendava mineviku köidikutes.

Reetur - õel, edev, isiku enesealandus,
ta teol toetajad, veel veenev vabandus.

Ei nad andeks palu, teadsid mida tegid,
võidupärga enda kaelas ette nägid.
Nii iga reetur õigustab end isemoodi,
kaifivad nad koos kõik ühtemoodi.

Võit-kaotus läbi riski inimelu osaks,
kadedus, pahasooija ei jäta meid maha.

Üks kannataja kaugel ei saanudki isaks,
maine kaotus kodumaal antud veel lisaks.
Raske jätta oma hõimuvenda selja taha,
kui üldsus pjedestaalil neid veel näha tahab.

Tõrvikukandja

Eesti taasiseseisvumise eest

Järsu muutuse, revolutsiooni ajal,
mentor, hooliv, õpetatud mees,
käes tõrvik, käis rongkäigu ees,
kuni kiirrong ta rataste alla ajas.

Teaduses oma koolkonna lõi,
jüngritest mõni end surnuks jõi.
Aitas kõiki, kes poleks ka väärinud:
õpetlast ahistanud, määrinud.

Tõrvikukandja, hulkadest häbistatud,
laimaja vihakuulidest läbistatud:
nii revolutsioon oma lapsed sööb,
seeläbi õiglast ühiskonda loob.

Altruist, andunud teiste heaks,
nüüd surnuna vast suurmeeste seas.
Tõde: mentor sobib talendile toeks,
õnnetus - kui sünnib masside jaoks.

Arvumäng

Üks pole ühtegi. Üksik laps,
ei õde-venda, tädi-onu,
tühjavõitu kodu.

Kaks silma sinulgi peas,
mida tahad, seda näed;
nähtut hilja vaed.

Kolm jalga voki all,
koht muuseumis tal.
Armukolmnurk - kole küll.

Neli nurka toa seinas,
neli tuba, suured tühjad,
justkui ootel, leinas.

Viis sõrme lapsel käel,
rõõm, kui vastu sirutab,
või emme tähte kirjutab.

Kuus naela kabjarauas,
istuvad kui söögilauas.
Omad lapsed armasad, maiad.

Seitse päeva nädalas,
pühapäev saab vedelda.
Homme tööle - ära hädalda.

Hänike

Küla tähtpäevaks

Muistne küla, kesk metsi, soid ja põlde;
leiud - Kaagust odaotsad, kivikirved ...
Laas, ale, jõgi, toitsid sadu inimpõlvi;
kuis püünislõksus kobras, kitsed-hirved.

lidne Ligora tamm, Kerreti kased -
tee Tinnipalust Mustjõe loonõkku.
Siin Muinas-Matu, Paadi, Turna taluused;
olid muistsete püstkodade leelõkked.

Tuli kurja vägi, tõi taudi, olid röövretked -
jäi inimtühjaks Hennige karjamõis.
Tõi ärkamisaeg taas talud, lootuse hetked;
tappev töö, surm - taluniku kalmul leinaõis.

Kitsilt rõõmu jagus Hänike külla.
Oli Kõosaare hiis, kus pidu peeti tsõõri pääl.
Napiks jäi ilu, tulemata taludes küllus.
Nüüd tühjus, ei lapsekilkeid enam sääl.

Kuuekümnendad

*Punaimpeeriumi seadused,
prolediktatuuri veatus;
sotseelised ja headused -
oli ajastu vormitud teadvus.*

Masenduses palgaorjad,
kopikad kõik kokku korjab.
Seisab piima, leivasabas,
Rahva Hääle kaasa krabas.

Läänt vihkame ja neame -
vene tankid Praha peale:
surm vaenlastele, kus eales!
Ise vaevu toidu kokku veame.

Gagarin kosmosesse lendas,
kommunism ju koidikul.
Tühjus süvenes meis endis,
käte ümber KGB köidikud.

Oh, kuldsed kuuekümnendad,
need aastad mälus külmetavad.

Päikesekell

On Kõiksuse jõududes vääratus
ja Maa pöörlemine paratus.
Päikesekella vari armetult möödab,
kuis üks elupäev igavikku möödub.

Kui siin Põhjamaal, Linnutee all,
kukub kell ja algab lapse elutee,
siis sel hetkel sünd on inimsaatus,
horoskoobiga määratud vaatlus.

On kella näit reaalsus, siin ja praegu;
täis juhuseid, kaduvate hetkete aegu.
Kes saab imelapseks, päiksepoisiks,
muist jääb üritajaks, ikka teiseks.

Me osaks tunnetada ettemääratust,
ellu kutsutud, maailma läkitatud
teekäija valikuid umbmäärasuses.

Sõnalood

Tõde tõuseb, vale vajub;
kaalub vähe, kergelt lendleb.
Kurjalt laotust katab,
vihas piksenooli peksab.

Vale kaalub, raskelt vajub
tõele kandvaks toetalaks,
pinnasesse vundamendiks.

Nii saab tõde kindla kodu;
või kes neid vanasõnu adub.

Seadus õigusega susserdab:
nõudja löödud, tõde põrandal,
seadusepügal risti rinna peal

ooo

Meest sõnast, härga sarvest.
Suured sõnad. Kurjad härjad.
Prisked karjad. Kiskjail turjad.
Hirmul suured härjasilmad.
Võitjal magusamad marjad.
Löödud kurvad, palged märjad.
Raske võitlus. Tore võit.
Rahul kõik. Õiendatud arved.
Maha jäävad sõrad-sarved.

ooo

Suuga suure linna,
käega käopesa,
või kukulinnul vaja seda?
Värvuline väle, vilgas,
aasal toidulaud tal rikas.
Nii kuldalind kosub tööka toel,
saadud kombed vanal moel.

Surmav sõna

Kui vahe piik on löödud rinda,
haav veritsema kauaks jääb.
Teab ohver sõnarelva hinda;
tusk rusub-räsib eluteel.

Said ajuveega pestud ajud
ja platsid puhtaks viharajus.
Hüsteerias muist tühistatud,
abinõud kõik pühitsetud.

On tapatander - sõnasõda,
kus valitutel võimas ruupor.
Siin kohtumõistjal oma tõde
ja õigel kaitse õigusega.

Elab surmav sõna eesti keeles -
Isamaa ehk mõnel meeles.

Rukkileib

Kodulooline

Künna kevadõites noorelt,
uhkelt, sihtsirgelt suurelt.
On jalg sel poisil õigel teel,
kel adrakurg käib sammu ees!

Külva tuules, trotsi tormi,
küll õrn ööbik tõttab õue.
Kiida kodupõllu mulda!
Tule, rukkivälja, lõika,
leivalõhnast sügiskulda,
ahjusooja toitu lauda.

Ja siis mäekõrgelt hõika,
kõuehääli orgu hõiska:
ehitage maale kodu,
rohkenegu eesti sugu!

Sügisromanss

Loojuv päike puulatvus mängleb.
Nooruke haab väreleb, punastab,
kui mehine mänd talle noogutab.
Kade vaher kollaseid lehti keerutab.

Pruudipärjas lumivalge kaseke
kadakast peiu õrnusi tõrjub.
Lehis ja pärn kui väarikas paarike.
Vana kuusk torkivalt toriseb.

Juba täiskuu kõrgusse kerkib.
Salaja metshaldjad piidlevad
järveudus tantsivaid näkke.
Tammetaat naudib armunuid pilke.

On kosjamäng loodule antud,
ulmes avarusse kantud,
kui üürike, kingitud tähetund.
Sulnid, lummavad sügishetked.

Loovutus

Kord kerkis amorfne hõim,
kel häbitust, tegu ja võim,
teisi tühistav sõna ja sõim.

Lükatud teadlas-aristokraat,
kel valgustet üliku juured
ja veres vääriskuskraad.

Kõigel hind ja esitet arve;
eellaste mõjutet karma -
suur suureks, väike väikseks.

On see vähese eliidi saatus,
loovutada koht ja staatus
või traagiline lõppvaatus.

Punasel vaibal

Punasel vaibal olen kord kõndinud,
ehkki valel ajal ja kohas sündinud;
vaid vääramatü jõu ees paindunud.

On hetkel elukaares tähendus,
üks silmapilk kui inimelus lahendus;
tabatud hetkest saab saavutus.

Enamus elust argitööle antud,
varamusse mõndagi tallele pandud.
Nii aastad vahetatud palgarahaks,
neid tagasi saa, ehkki tahaks.

Olnu võinuks ka olemata olla,
taevalik õndsus saanudki tulla;
saaks kogu kurjuse maha matta.
Tähtsat tahaks veel ette võtta,
parimad hetked pärandiks jätta.

Võro kiil

Sõmmõrpalo sõnapruuk

☒ Imäkiil ☒ Kodotalo ☒ Häniläne ☒ Rebäne ☒ Miä lats nii pall'o peri
☒ Tii algus ☒ Esä nõvvuannõ' ☒ Kar'alatsist kuninga' ☒ Toonõkurg
☒ Umal ao'l ☒ 24. Radokuu päiv ☒ Avvujärg
☒ Kevväi ☒ Är'arvamisõ mäng ☒ Rüäleib

Imäkiil

Sõmmõrpalo sõnapruuk

Kiil lät' põlvõst põlvõ edesi,
rikkus-vara latsilt-lastõlõ.

Imä sai sõna'-lailu' vanaimält,
uma esäkodo vanõmbilt.

Võrokõsõl koton võro kiil,
kõnõldõs tuud ainult siin.

Jaka' sa ka umma rikkust,
vana kodotalo uhkust.

Nii püsüs elon väiko võro kiil
ja mi' kodotalo uma miil.

Kodotalo

Mu laulu' Ugandi-Sakala piiri päält,
ütsjago sist, tõõnõ säält, Mulgimaalt.

Kodotalo mõisast ost' vintskõ vaar,
ku' siiä tull' Sangastõst laulatu' paar.

Edimädse kir'äsõna' andsõ Urvastõ kerik;
oll' oppus tuttav ku' uma Võromaa veri.

Imä laulust sai teedä', kos om Läänemeri,
et tuu laksus ku' ööbik Harjumäe hiien.

Küll poiskõsõ suvõl vette tüksevä,
iks uma talomaal, Matu ojan tsukliva.

Kar'amaal vaskas voonaga aelsiva,
ja kutsikas kassiga käkmist mängsivä.

Viil mitmit lugusit kodonurmõ andsiva,
miä ma' nüüt kir'ävihku üles pandsõ.

Häniläne

Hänike lembetsiigukõnõ

Mi' uma häniläne, kar'atsirk -
kipõlt karglõs, elläv, virk.
Väiko, pikä hanna vibutaja,
kärbläste takan kihotaja.

Eläjä turjal tubli turnõldaja,
kiusajadõ rutulinõ hävitäjä,
siia-tänna lusti linnõldaja.
Kar'alastõ vahva abimiis.

Jo Kärgula kara'mõisa ao'st,
egäl suvõl välgus siin ta tsiib -
mi' Hänike külä lembetsiig.

Rebäne

Kavval repän igävene varas,
kõrra talotarõ huuvi karas'.

Haardsõ hürske kana säält,
õkva lauda ussõ läve päält.

Jäi ildas haukma vana krants,
iku'kärrä tekse väiko lats.

Esä haardsõ püssü, jätse kirvõ,
kikas kavva kur'ält kirgsõ.

Oll' päise-päävä all üts tapatüü,
olõs tuu viil varguisi pümmen üün.

Võtsõ aigu võsa veeren varitsus,
sis tull' reinulõ ka karistus.

Miä lats nii pall'o peri

Egä lats om ja kasus esimuudu,
esiki kūsümise' timäl tōistmuudu:
misperäst kõik tuu suur ja illos,
mi' kotost kistuma kaugõl omma'?

Misperäst tsirgukõnõ tulõ Lõunast,
siin kasvatõs poja' ja tagasi lindäs?
Viil laia' jõe', kos sõitva suurõ laiva'
ja kõrgõ mäe', kos lumi taivahe nõsõs ...

Ku' imä-esäga kerkohe lubas' mennä,
misperäst üü sis om nii pikk ja pümme?
Ku' taivaesä juhatõs, kõkõ tiid ja nännü',
sis misperäst paradiisi vast mõnõ' lännü'?

Latsõkõnõ, sa kerkon pallõ tötõst',
küll Jummal su perimisi kullõldõ sis võtas'.

Tii algus

Neläkümnendä'

Vihatsõl, sogatsõl-ligatsõl ao'l,
latsõl rassõ oll' löüdä, püsüdä ra'al.

Miä selän-jalan - kiä tundsõ huvvi,
vai pümmeen koolitiil seurasi susi.

Röögidi, kiusadi, vihagõ opadi, kur'ält,
hirnu all lats, istu-saista võis pelält'.

Kuuli pelädi, säälnuhõldi, oldi nälän -
ütsindä ilmapääl, iks indä iist välän.

Tuu oll' ku' uma ao märk - vihanõ inime -
külätiil, maal vai liinan - iks näost sinine.

Olõ-es sis' kiäkil tulõvikku kimmäst silda;
aig tull', kipõlt muutu, a kistuma ilda.

Esä nõvvaannõ'

Poig, ku' su vastan om kadõhus,
küll sakõst ka viil sõkõ hõelus,
sis' tiiä', et olõt löüdnü õigõ tii -
kimmält käü', tulõviku tsiht su iin.

Kõrd vanaesä latsõga Võron kävivä
ja Lauluesä avvusamba man saisivä:
"Kae', korgõl istus Eesti suur kir'ämiis,
a all Kalõvipoig taplõs Sarvikuga".

Vast tuud mõtli ka avvusamba luuja,
et tigõhus, kadõhus Sangarit ründäs.
Vanaesä ütli: "Oll' Lauluesä tiidjä tiil,
a helkäjäs täht olgu mu' poja silmi iin".

Panõ' mällo'- om elon asja' keerulisõ
ja säädüspügälä' nii käänülisõ'.

Kar'alatsist kuninga'

Mi' andõga inemistel omma külä juurõ,
noist tullu' suurmehi, akadeemikit ...
Kar'alatsõ', kiäl mõtõlus ärksä', suurõ';
oll'i nuil oppajas põllu', eläjä' ja talutüü.

Viil mõtsa elorikkus, järv ja lättelinõ oja;
ja tähistaivast sai uuri' pümmen üün.
Oll' latsil suur himo kõkõ teedä sai'a,
siin uman koton ja peräst laia ilma pääl.

Varatsõlt tull' är' kävvä väiko külakuul,
sääl kimmäs oppus, a inne iks uma huul.
Tiidmiste nälg vei kaugõlõ ülikuuli,
oll' vähä rõivast, sääl sakõst tühi kõtt.

Nii sai küllä tarku tohtrit', agronomõ,
oppajit kuuli, tehnikit' ja täädüsmehi.
Ollivä nu' talotarõst tullu' noorõkõsõ,
umal ao'l tähtsä' kar'alatsist kuninga'.

Toonõkurg

Küll omma' nu' kurõjutu' latsilõ lustilisõ',
vannulõ tõtõlisõ', toonela-müstilise.
Kurg tuu Lõunast küllä iks häid sõnnu,
ku' siiä' keväde nu' omma tulnu'.

Esä kuusõlatva vana vankri ratta vei,
teretullu' kurõkõnõ uma pesä sinna tei.
Kurg uhkõlt kõndsõ talotarõ aia takan,
kullõlsi, kas lats hällün tõtõst' makas.

Külän latsi pall'o, kuuli mindi hanõrian,
a kipõlt kõik lätsivä kaugõlõ õige pia.
Mi' vana kuusõkõnõ tarõ takan är' kuivi,
talvõ ao'l kirvõ-saegõ maaha võedi.

Kurõ' lännü' talomaadõlt, tulli' kur'ä ilma,
takkaperrä jäi külä latsist täitsä ilma.

Umal ao'l

Aiga pall'o. Kaugu tettü kaunikõnõ:
kallis kodo, ilda löödü kinä naanõ -
midägi ei püsü' ilman igäveste.

Aig ei saisa' paigapääl. Siin, ei sääl.
Vana arm nakas' roostõtama,
vana miis läts' koosõrdama.

Vahtsõ' luua', pürsti' puhtas pühkvä',
ka noorik indä läikmä nühkse'.
A illo saa-ei patta panda.

Ei saa ka illo vaka alla käksi.
Nuur naanõ nakas' tõösõl silmä,
vana miis jäi kaasast ilma.

Ei hõel armuhädä häbü tunnõ.
Kaotusõvalu, pärast peris rassõ tõbi -
nii ots tulõ varõmbalt, vai umal ao'l.

24. Radokuu päiv

Joonas Loodilõ (1876-1942)

Kanarpigu' hangõn pedäjämõtsa tiil,
siin Odenpää korgõmaa pääl,
sinaka Kõvvõrjärve viirt piten kõnni;
kos lumitsõ, tumõda kuusõ', kadaka' ...

Meelen sangari', kiä riigi vällä võitlivä,
nüüt kangõlasõ' igävest rahu puhkava.
Jään mõttin saisma ristipuu kotusõl':
hüväste, Koorastõst perit priiuse tuuja'.

Perätsjärvelt perit kapten Joonas Loot,
Eesti ja Läti Vabadussõa sangar,
kiä hukadi puna-Vinne surmalaagrin;
havvakotus Sverdlovskin tiidmäda jäi'.

Nu' inemise' tähtsä' mu' süämen ja elon,
et kävvä'-sõkku saa kimmält esiessimaal.
Mu' ümbre kõik hurmav, sini-must-valgõ;
pidolinõ tunnõ, kodomaa hällüpäiväl.

Avvujärg

Ku' kolm Hummogumaa Tarka
tullivä avvü andma imäle ja latsölö,
sis' oll' tuu üts tötö ast,
et avvujär'ile saiva' ja sääl omma' -
imä ja hällün väiko lats.

Pühitsedü imä om kodokoldõ hoiija,
latsölö elo andja,
uma keele edesi kandja,
vahtsölö põlvölö tulõviku luuja.

Ja nii om tuu ka mi' Maar'amaal,
õnnistedu' ao'l:
avvü sisen imä ja lats -
kallis kitmist väärt kommõ.

Kevväi

5. Urbõkuu päiv 2023

Egä kevväi tulõ peris esimuudu,
õnnis' häitse aig om Luuja luudu.
Juuskva' vii' soga-pori är' viivä',
kõrda saava', kuivas külätii'.

Tulõ jälki Lõunast tsirgukõnõ,
mi' uma kuldnohk, lõokõnõ.
Nüüt kihovallõ kogo kodomaa,
kõik Riigikogo valitseda saava'

Üts tark rahva iistkõlõlõja,
tege, midä Võromaalõ vai'a.
Jääs kimmält saisma kodotalo,
seene-mar'mõtsa' Nursipalon.

Nii võimi' maka' rahun egä üü,
ku' kimmän käen om riigitüür.

Är'arvamisõ mäng

Üts helevalgõ tuvi lindli üle Inglismaa,
nüüt lennukit'-troonõ täüs om taivakaar.
Ja nii mi' uma Maarjamaa.

Tuu Inglismaa om lukku pantu',
a luku võti om jo katski murtu.
Olõ-i lukun Evruliidu Eestimaa.

Pia-ei lukk esitettü maa ütenkäüjit,
korgõl taiva all tilbitijit,
vai kaugõlt raketti lennutõdut.

A Inglismaa tulõ lukust lahti võtta -
ja ütle sina, va mädamuna,
ku' pall'o seppi piat võtit parandõma?

Rüäleib

Künnä' häitse a'ol noorõlt,
uhkõlt, tsihtsirgõlt, suurõlt.
Om tuul pojal jalg iks õigõl tiil,
kiäl adrakurg käü sammu iin.

Külvä' tuulõn, trotsi tormi,
küll hell sisask ruttas ussaida.
Kitä' kodopõllu mulda.
Rüänurmõ tulõ', lõika',
leivähõngust süküskulda,
ahjolämmit süüki lauda.

Ja sis mäekorgõlt hõika,
piksehelün orgu hõiska:
pangõ' püstü maalõ koda,
saagõ suurõs eesti sugu!

Mõtteid ja aforisme

- Vaikimine on kõige intelligentsem vastus.
- Eestil ei olnud oma aadelkonda. Seda asendavad teadlasdünastiad. Meie kohus on nad oma juurtes üles leida, neist hoolida ja austada.
- Härrasmees märkab märkamatuult, sõnab sõnatult ja kõnetab kohalolekuga.
- Teadlasi on alati köitnud leiu/avastuse ilu ning selles peituv luuleline võlu.
- Vaid üksikud suudavad anda lahendusi seal, kus keegi veel probleemi ei näinudki.
- Isekus tagab iseolemise.
- Sõna selgitab (idee) mõtte, kõne tapab selle.
- Üle pea kasvanud ambitsioonid võivad viia pea, kuid tõsta enne troonile.
- Tänuvõlalt teenivad intresse harilikult võlgnikud.
- Kõiksusele kulub igavik, et sünniks anne; türannile piisab ajutisest võimust, et panna ta rivisammu marssima.
- Postamendil tehakse sageli rohkemgi kui omas eluajaks.
- Intelligentsil on traditsioonid, eliidil ambitsioonid.
- Teadlik sarihilineja näitab oma üliluslikkust, sellega leppija lakeilikkust.
- Viisakus on erapooletuse väljendus.
- Intellektuaalid võrsuvad ideede ja ideaalide keskkonnas siis, kui avalik arvamus nendest veel korralikke inimesi pole kujundanud.
- Täiuslikkusele vabadusele seab piirid üksnes kõlblus.
- Iga ülekohtune naudib omakohut omal moel.
- Aukartuseks on vaja nii au kui ka kartust.
- Kibestumine on alasti kistud usaldus.
- Pole ühtegi pahategu, on vaid teod, millele pole veel õigustust leitud.
- Oma ajast ees saavad elada üksnes oleviku kreditorid.
- Riskinud on need, kes noorelt pole riskinud.
- Ettevaatust: jah-sõna avab ukсед, kuid sageli labürintidesse.

- Rivaalitsejatest armastus jääb kaotajale.
- Oma ajast ees elamine on sama, mis rongi ees jooksmine.
- Genealoogia - oma juurte kaudu etnose mõtteloosse.
- Hea autobiograafia räägib läbi isiku kogemuste ajastu lugu.
- Mahavaikimine algab isiku enda valikutest.
- Kui reedad kellegile oma südamesaladuse, siis sellega annad talle võimaluse sind hävitada.
- Suheldakse kui aega on, või kui selleks aeg võetakse. Selles ongi vahe.
- Silmad näevad ennekõike seda, milleks ta mõistus on koolitatud.
- Kui lapsed oleksid teinud vaid kõike seda, mis nende vanemad, elaksime kiviajas.
- Pahatahtlikkus, negativism tapab ka parimad ideed ja lahendused.
- Inimese probleemiks on teise inimese erinevus.
- Silmside kannab energiat; kutsub dialoogile. Tekitab mõistmist või arusaamatust.
- Noorel inimesel oma elu elamiseks on mitmeid võimalusi, kuid aeg antakse vaid ühe tarvis.
- Ei taha vaielda ega veenda. Kui keegi kinnitab, et $2+3=7$, siis nõustun. Sest see on tema tee ja tõde.
- Tšingis-khaan ei halastanud ühelegi reeturile. Mitte ka neile, kes olid vaenlaste leerist ja reetsid tema kasuks. Reetur on reetur, kord reedab omad, teine kord sind ennast.
- Olles hea inimene ei tähenda alati seda, et sind armastatakse. Sind kasutatakse lihtsalt ära.
- Võim: õigus löödud, tõde ristil, raskelt rinna peal.
- Pjestaalil: pioneer Pavlik Morozov andis NKVdele üles oma vanemad, saatis nad surma ning tühistas oma väarika isa igaveseks.
- Jõudu kasutatakse millegi kohutava elluviimiseks, kõike muud saab hea ja tänulikkusega.
- Kadedusel on reeturi sõbralik nägu.

**Vambola Raudsepp (1941) sündinud Võrumaal.
Prof D Sc econ. Kauaaegne õppejõud Tartu Ülikoolis.
Koduloo- ja genealoogiahuviline.**

***“Aastaid vahetatud palgarahaks,
neid tagasi saa, ehkki tahaks ...***